

УДК: 334.724.012.56

JEL Classification: D01, L31, O10, P24, Z13

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

<https://orcid.org/0000-0003-1866-7711>

Заїка Юлія Андріївна, доцент кафедри маркетингу та бізнес – адміністрування, доцент, кандидат економічних наук, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Дніпро, Україна, zaikayulia2211@gmail.com

Yulia Zaika Associate Professor of the Department of Marketing and Business Administration, Associate Professor, Candidate of Economic Sciences, Pryazovsky State Technical University, Dnipro, Ukraine

Черніков Микита Олександрович, здобувач, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», Дніпро, Україна, chernikov.vv1402s@gmail.com

Chernikov Nikita, student, Pryazovsky State Technical University, Dnipro, Ukraine

Y. Zaika, N.Chernikov. Transformational challenges for social entrepreneurship during hostilities

The authors examine the etymology of social entrepreneurship and identify different approaches to interpreting its essence. The paper emphasizes the importance of studying and developing social entrepreneurship in the context of large-scale changes and reforms in the country's economic component. The positive aspects and types of social entrepreneurship in the field of their activity are analyzed. The relevance of the issue of growth of social entrepreneurship in Ukraine is emphasized, which is a consequence of political processes in the country in 2013-14 and changes in social views on the development of Ukraine from an economic point of view. Examples of social enterprises in Ukraine are given. It is noted that social entrepreneurship requires a clear legislative definition and development of regulatory mechanisms. The need for tax benefits or other incentives for social enterprises is a matter of debate. However, from a theoretical point of view, providing tax benefits can significantly enhance the potential of enterprises at the initial stage and help to increase the share of invested profits in their activities. Since the organization of social entrepreneurship has its own complexity, tax breaks can help ensure the success of these enterprises. Experts and entrepreneurs themselves see more risks in this area, including the emergence of shadow schemes that allow tax evasion in general. However, as an alternative, it is proposed to take advantage of the Swedish experience and create "incentive packages" that include support from a professional business consultant, a grant to test an idea, and support during the adaptation period and expansion of activities. In general, it is believed that developed countries have a number of government programs, mechanisms, and policies to promote and support social enterprises that can be used as a basis in our country. This approach is a win-win solution for both the state and the social entrepreneur.

Key words: social entrepreneurship, veterans, mental disability, SILab Ukraine, economic development, regulation, social needs, social businesses, economic sustainability

Заїка Ю. А., Черніков М. О. Трансформаційні виклики для соціального підприємництва під час воєнних дій.

Авторами розглянуто етимологію соціального підприємництва та виділено різні підходи до тлумачення його сутності. В роботі розставлено акценти і зосереджено увагу на значущості вивчення та розвитку соціального підприємництва в умовах масштабних змінюючихся процесів та реформування економічної складової країни. Проаналізовано позитивні сторони та типи соціального підприємництва у сфері їх діяльності. Підкреслено актуальність питання зростання соціального підприємництва в Україні, що є наслідком політичних процесів в країні у 2013–14 рр. та змін соціальних поглядів на розвиток України з економічної точки зору. Наведено приклади соціальних підприємств в Україні. Відзначається, що для соціального підприємництва необхідне чітке законодавче визначення та розроблення регулятивних механізмів. Щодо потреби в податкових пільгах або інших стимулах для соціальних підприємств, є дискусійне питання. Проте, з теоретичної точки зору, надання пільг в оподаткуванні може значно посилити потенціал підприємств на початковому етапі та допомогти збільшити частину інвестованого прибутку у їхню діяльність. Оскільки організація соціального підприємництва має свою складність, пільги можуть допомогти забезпечити успіх цих підприємств. Експерти та самі підприємці вбачають більше ризиків у цій сфері, зокрема появу тіньових схем, які дозволяють ухилятися від сплати податків загалом. Однак, як альтернативу, пропонується скористатися шведським досвідом і сформувати "стимулюючі пакети", які включають отримання підтримки від професійного бізнес-консультанта, гранту на тестування ідеї та підтримки під час адаптаційного періоду та розширення діяльності. Загалом, вважається, що у розвинутих країнах існує ціла низка державних програм, механізмів та політик сприяння та

підтримки соціальних підприємств, які можна взяти за основу в нашій країні. Такий підхід є безпрограшним рішенням як для держави, так і для соціального підприємця.

Ключові слова: соціальне підприємництво, ветерани, ментальна інвалідність, SILab Ukraine, економічний розвиток, регулювання, соціальні потреби, соціальні бізнеси, економічна стійкість

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими завданнями. Україна перебуває в процесі розвитку та перетворення економіки, де підприємництво відіграє важливу роль. Проте, в умовах глобальної трансформації та модернізації, традиційні види підприємництва потребують оновлення та розвитку, щоб відповідати новим викликам. У цьому контексті соціальне підприємництво має великий потенціал, оскільки воно дозволяє поєднувати соціальні, державні та економічні інтереси України. Тож проведення досліджень соціальних підприємницьких ініціатив в Україні має важливе значення в контексті актуальних тенденцій та викликів розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Країни, такі як США, Великобританія, Ірландія, Німеччина та Польща, знаходяться в передових рядках розвитку соціального підприємництва завдяки своїм можливостям, в тому числі та фінансовим, для розвитку цього типу ініціатив. Проте, соціальне підприємництво є актуальним явищем для країн, що розвиваються, наприклад, Індії та Бразилії. Ця глобальна тенденція підсилює потребу в наукових дослідженнях соціального підприємництва. Багато вчених, таких як А. Макміллан, Х. Стівенсон, А. Фоулер та Е. Шоу досліджували різні аспекти цієї категорії. В Україні також існують наукові праці багатьох вчених, таких як Ю. Заїка, Т. Горохова, Г. Мутерко, А. Корнецький та А. Свинчук, які розглядають соціальні аспекти підприємництва. Однак, на фоні підвищеного інтересу до соціального підприємництва в Україні, де панує складна політико-економічна ситуація, все ще залишаються питання, які потребують додаткового дослідження.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. В різних країнах світу по-різному сприймають соціальні підприємства та підприємців, що викликає варіації в критеріях їх визначення. У США на перший план виставляються соціальні проблеми, які потрібно вирішувати шляхом діяльності підприємств, а в Європі акцент робиться на інвестуванні частини прибутку для досягнення соціальних цілей або створення робочих місць для людей з особливими потребами. Однак у обох підходах залишається спільна мета - результативність соціального впливу.

За даними Єврокомісії, у 2018 році близько 10% підприємств в Європі вважаються соціальними, які надали робочі місця для 6% працюючих осіб. В Великобританії, де соціальне підприємництво добре розвинене, кількість соціальних підприємств становила близько 70 тис. одиниць у 2017 році, що забезпечувало працевлаштування для майже 1 млн. осіб. Їхній внесок в економіку складав більше 24 млрд фунтів стерлінгів. Більшість соціальних підприємств (68%) в Ізраїлі допомагає людям з уразливих груп, 44% працевлаштовують їх, а 28% працюють у

найбільш депресивних районах країни [9]. На жаль, в Україні офіційна статистика з цього питання відсутня, оскільки соціальне підприємництво поки не є пріоритетним. Однак, дана робота присвячена саме цьому напряму діяльності, щоб звернути увагу на його важливість та перспективи.

Метою статті є аналіз теоретичних та практичних аспектів соціального підприємництва в Україні та його представників.

Виклад основного матеріалу. Соціальне підприємництво - це бізнес, який має обов'язкову функцію вирішення соціальних проблем. В розвинених країнах Європи такі підприємства діють вже дещо давніше - з початку минулого століття, а в США, де соціальне підприємництво регулюється законодавством, воно розвинене найбільш прогресивно. У Сполучених Штатах держава контролює соціальні підприємства і надає їм підтримку. Україні поки що не має законодавчих визначень соціального підприємництва, але критерії були сформульовані інститутами, які працюють над його розвитком. Ідея соціального підприємництва з'явилася ще у середині XIX століття, але період зародження, становлення і розвитку даної сфери був розділений на тріє періоди - від середини XIX до останньої чверті XX століття, від кінця XX століття і початок XXI століття. [4, с. 22].

Після революції Гідності, що відбулася у 2013-2014 роках, виникло нове зацікавлення у вирішенні проблем країни, регіонів, громад та міст, що сприяло зародженню соціального підприємництва в Україні. Більшість соціальних підприємств спрямовують свою діяльність на вирішення проблем, що стосуються громад, де вони знаходяться, оскільки засновники цих підприємств переймаються цими питаннями та особисто відчують їх вагомість. Системна проблема будується навколо соціального підприємства, що є невід'ємною частиною його бізнесу та приносить видимий результат самій громаді.

Слід зауважити, що країни світу, а також Україна не мають однієї прийнятої дефініції соціального підприємництва, проте існує кілька підходів до його тлумачення (таблиця 1).

Узагальнюючи різноманітність підходів до соціального підприємництва, можна зазначити, що інноваційна складова частка є ще не досить представленою у всіх соціальних підприємствах в Україні, але з часом стане більш значущою для забезпечення їх конкурентоздатності на ринку [5].

Соціальне підприємство безумовно має численні переваги. Враховуючи дані з джерела [6, с. 112–117], можна виділити високу відповідальність за результати діяльності перед клієнтами та громадою, здатність до інновацій та новаторства, більше фокусу на соціальній місії, ніж на комерційній, можливості з працевлаштуванням найбільш вразливих верств населення, а також можливість грати важливу роль у реформуванні соціальної сфери.

Різні підходи до визначення соціального підприємництва

Широкий підхід	Прихильники: Е. Шоу, Дж. Віравардена, Г. Морт, А. Фоулер.	Метою діяльності є досягнення соціального ефекту або мети в кінцевому результаті.
Комбінований (комерційно-соціальний) підхід	Прихильники: А. Макміллан, Дж. Робінсон, Я. Рогалін	Діяльність, орієнтована на досягнення і соціального, і комерційного результатів. Ширше визнання соціального підприємництва означає, що може існувати більш широка гама видів діяльності, включаючи ті, які не мають бізнес-складової.
Інноваційний підхід	Прихильники: Дж. Мейр, Е. Нобоа, Е. Остін, Дж. Вей-Скіллерн, Х. Стівенсон, Ф. Перріні, С. Вурро	Акцент у соціальному підприємстві зроблено на використанні інноваційних підходів для вирішення соціальних проблем. Цей підхід відкриває можливості для розширення сфери діяльності соціального підприємництва за рахунок співпраці з неприбутковими організаціями та державними соціальними установами, які також застосовують інноваційні підходи у своїй діяльності.
Проблемно-орієнтований підхід	Прихильники: К. Лідбітер, Фонд Шваба	Діяльність, результат якої спрямований на вирішення конкретних соціальних проблем, потреб певної соціальної групи..

Джерело: сформовано автором на основі [4, с. 13–14]

Одночасно виділяють три типи соціального підприємництва [6]:

- 1) на соціальному підприємстві повинен працювати не менше половини працівників, які належать до вразливих груп населення. Крім того, велика частина прибутку повинна реінвестуватися в розвиток компанії та створення нових робочих місць;
- 2) на підприємстві дозволено мати менше, ніж половину працівників із вразливих груп населення, проте не менше 10% прибутку повинно бути спрямовано на соціальну мету;
- 3) допускається не працевлаштовувати вразливі групи населення на підприємстві,

проте в такому випадку не менше 20% прибутку повинно бути спрямовано на соціальну мету.

Європейська комісія виділяє чотири основні сфери діяльності соціального підприємництва, а саме::

- роботу інтеграцію, яка включає в себе навчання та створення можливостей працевлаштування людей з обмеженими можливостями, осіб, що пережили складні життєві обставини, а також безробітних.;
- надання індивідуальних соціальних послуг, які стосуються охорони здоров'я, соціального захисту, професійної освіти, освіти, догляду за дітьми, а також допомоги людям похилого віку та малозабезпеченим особам.;
- місцевий розвиток вразливих або депресивних регіонів.
- додаткові сфери діяльності тимчасово включають, але не обмежуються, переробкою відходів, захистом довкілля, спортом, мистецтвом, культурою та історичним збереженням, наукою, дослідженнями та інноваціями, захистом прав споживачів та аматорським спортом.

Українські соціальні підприємства існували ще до подій «Майдану», проте після Революції Гідності стався справжній бум, а за останні кілька років соціальний бізнес став популярним трендом. В Україні основну увагу для залучення до соціального підприємництва приділяють особам з інвалідністю, внутрішньо переміщеним особам, ветеранам АТО / ООС, бездомним, особам похилого віку, жінкам, які переживають складні життєві обставини, дітям, молоді та іншим уразливим групам. В Україні лише внутрішньо переміщених осіб налічується понад 1,5 млн, тож актуальність соціального підприємництва лише зростає [7].

У місті Київ з 2012 року діє благодійний магазин "Ласка", прибуток якого спрямовується на благодійність та соціальну інфраструктуру міста. У магазин можна принести непотрібні речі, які потім сортуються: деякі з них продаються, а інші передаються особам, які потребують допомоги. За даними, наданими на сайті магазину станом на січень 2018, він передав у соціальну сферу понад 850 тис. грн. [7].

У Львові заснували пекарню "Горіховий дім" у 2012 році з метою допомоги центру для жінок, які стали жертвами домашнього насильства, торгівлі людьми та інших подібних ситуацій. Жінки можуть знайти тут тимчасове притулок, допомогу психолога і можуть отримати працевлаштування.

У 2014 році в місті Івано-Франківськ з'явився громадський ресторан Urban Space 100, який фінансує соціальні проекти в місті, такі як освітні і музичні фестивалі, регулярне харчування для малозабезпечених людей, а також ремонт інвалідних візків у лікарнях. Ресторан

заснований 100 людьми, які вирішують, на що буде спрямовуватися 80% прибутку, підбираючи проекти через відкритий конкурс. [7].

У 2015 році Леонід Остальцев відкрив успішну піцерію під назвою «Pizza Veteran», що стала першим успішним ветеранським бізнесом. Крім того, разом з колегами, він заснував Асоціацію підприємців - ветеранів АТО (АПВА), яка запустила кампанію з популяризації соціального підприємництва серед ветеранів [7].

Крім працевлаштування ветеранів АТО сьогодні до тенденцій соціального підприємництва можна віднести креативні індустрії. Прикладом такого бізнесу є кафе «Шпаківня» («Скворечник») у Києві на Трухановому острові, яке стало новим явищем для Києва. Певний час воно працювало не на прибуток, а заради облаштування комфортного місця на березі Дніпра [7].

У Києві з 2017 року функціонує пекарня "Good bread from good people", яка пропонує зайнятість людям з ментальною інвалідністю, допомагаючи їм у соціалізації. Це соціальне підприємство має особливості, які ставлять людей з ментальною інвалідністю в перевагу: на кожному етапі виробництва їх слабкості перетворюються на сильні сторони. Наприклад, їх повільність допомагає виконати роботу більш акуратно і ретельно [7].

У сфері соціального підприємництва існують деякі штрафні проблеми, які перешкоджають його розвитку, такі як непокрита потреба у матеріально-технічному та фінансовому забезпеченні, відсутність адекватного регулювання, проблеми з кадрами, свідчать про низький рівень професійної кваліфікації та плинність кадрів, відсутність відповідного досвіду управління соціальними підприємствами, і негативне ставлення до ідеї інтеграції окремих категорій осіб у соціальні ініціативи і т. д. [8].

SILab Ukraine є професійною платформою для соціальних підприємців. Команда організовує акселератори, форуми, конференції та місцеві програми з метою збільшення кількості соціальних підприємців в Україні. Організація вірить, що змінити суспільство можна лише тоді, коли кожен українець візьме на себе відповідальність за власну сім'ю, громаду та державу. [10].

Команда з семи дівчат зіткнулася з перервою у роботі на два дні через повномасштабну війну, проте навіть в цей час вони зуміли зв'язатися одна з одною. Ця взаємопідтримка та співчуття, які вони демонстрували, допомогли їм відновитися та вирішити виниклі проблеми. Експерти SILab Ukraine допомагають придумати ідею соціального підприємництва, підтримують запуск та розвиток нового бізнесу.

За словами Анни Гулевської-Черниш, соціальне підприємництво - це ефективний спосіб впливу на суспільство, який не тільки сприяє розвитку економіки та сплачує податки, але й має здатність задовольняти соціальні потреби громади, зокрема запроваджувати умови для інвалідів

та інших незахищених груп населення. Це є важливою допомогою там, де держава не може забезпечити достатньої підтримки. [10].

Після початку війни, відомий ресторатор Євген Клопотенко створив у Львові заклад "Інші", який, хоча не названий соціальним бізнесом, має відповідну модель забезпечення безкоштовним харчуванням осіб, які не можуть собі цього дозволити. Ідея цієї соціальної цінності полягає у тому, що вона фінансується за рахунок тих, хто готовий заплатити, а також пожертв та благодійних внесків. Ресторан створив робочі місця для внутрішньо переміщених осіб, що теж можна вважати різновидом соціального підприємництва.

Велика кількість підприємств зазначають, що деякі організації відраховують частку свого прибутку або доходу на підтримку армії, гуманітарних проектів та інших соціальних ініціатив, поєднуючи бізнес з допомогою суспільству, тобто, займаються соціальним підприємництвом. Було б бажано, щоб ця тенденція не зникла після завершення війни та стала нормою для бізнесу. Тисячі підприємств зазначають, що перераховують відсоток від доходу (або прибутку) на підтримку армії, гуманітарних проектів або інших соціальних ініціатив. По суті, вони займаються соціальним підприємництвом, поєднуючи бізнес та допомогу суспільству. Хотілося б, щоб ця тенденція не зникла, а стала нормою і після війни [11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, економіка України в останні роки набула тенденцію до розвитку соціального підприємництва. Цей спосіб бізнесу буде ініціюватися і розвиватися в майбутньому. У той же час, є кілька ключових пунктів, які потрібно враховувати в майбутньому, включаючи популяризацію соціального підприємництва як для підприємців, так і звичайних громадян, а також удосконалення статистичного обліку соціальних підприємств для більшого дослідження та аналізу даного явища. Тільки тоді можна буде сформувати плани для його активізації та розвитку в майбутньому.

Перелік використаних джерел.

1. Zaika Y. «MANAGEMENT OF THE SOCIAL AND ENVIRONMENTAL ASPECTS OF UKRAINE-EU ASSOCIATION AGREEMENT» *Modern Economic Research*. - Bratislava, Slovakia: EU and BRDMI, 2019. – Vol. 1. – P.55-63. Режим доступу: <http://www.denakyrpublishing.science/index.php/jmer/article/view/6>
2. Горохова Т. В., Маматова Л. Ш, Мутерко Г. М. Соціальне підприємництво як елемент солідарної економіки. Теорія та практика управління суб'єктами підприємництва : колективна монографія / Дніпровський національний університет ім. О. Гончара. – Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. – С. 145–155. – Режим доступу: http://confcontact.com/2020-kolektyvna_monographiya/kolektyvna_monographiya_2020_maket.pdf
3. Gorokhova T. The development of socially responsible marketing as a consequent effect of the socio-economic transformation in the society. *Public Security and Public Order*. – 2020. – Vol. 24. – P. 448-457. – Mode of access: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/5559>
4. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін / А.А. Свинчук та ін. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», – 2017. – 188 с.
5. Флюнт С. Аліна Бочарнікова: Соціальні підприємці працюють з цілим світом. Український інтерес. 2019. 11 лютого. Режим доступу: <https://uain.press/economics/alina-bocharnikova-sotsialni-pidpryyemtsi-pratsyuyut-z-usim-svitom-993962>
6. Добрава Н.В. Соціальне підприємництво. 2015. Вип. 59. С. 112–117. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4298/1/pdf>
7. Чабарай Г. Підприємці й суперсила. Як в Україні розвивається соціальний бізнес. – Тиждень.іа. – 2018. 16 січня. Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Economics/207751>

8. Гулевська-Черниш А. Соціальне підприємництво вже активно розвивається у більшій частині країн світу. Чи є перспективи у цій сфері для України? – Дзеркало тижня. 2019. 20 грудня. Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-kudi-ruhayutsya-svit-i-ukrayina-333573.html>

9. Гулевська-Черниш А. Соціальне підприємництво: європейський зліт vs український реалізм. Дзеркало тижня. 2018. 16 березня. Режим доступу: <https://dt.ua/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-yevropeyskiy-zlit-vs-ukrayinskiy-realizm-272250.html>

10. Олесь Богдан. Соціальне підприємництво у воєнний час: як працює SILab Ukraine. Медіа великих історій. 2022. 13 липня. Режим доступу: <https://media.zagoriv.foundation/velyka-istoriya/soczialne-pidpriyemnyctvo-u-voyennyj-chas-yak-praczuuye-silab-ukraine/>

11. Артем Корнецький. Війна як каталізатор соціального підприємництва. LvBS UCU Business School. 2022. 7 червня. Режим доступу: <https://lvbs.com.ua/news/vijna-yak-katalizator-sotsialnogo-pidpriyemnytstva-artem-kornetskiy-vykkladach-lvbs/>

References:

1. Zaika Y. «MANAGEMENT OF THE SOCIAL AND ENVIRONMENTAL ASPECTS OF UKRAINE-EU ASSOCIATION AGREEMENT» *Modern Economic Research*. - Bratislava, Slovakia: EU and BRDMI, 2019. – Vol. 1. – P. 55-63. Available at: <http://www.denakypublishing.science/index.php/jmer/article/view/6>

2. Gorokhova T., Mamatova L., Muterko A. *Socialjne pidpriyemnyctvo jak element solidarinoji ekonomiky. Teorija ta praktyka upravlinnya subjektamy pidpriyemnyctva : kolektyvna monografiya [Social entrepreneurship as an element of the solidarity economy. Theory and practice of management of business entities: a collective monograph]* / O. Honchar Dnipro National University. – Dnipro : Publisher Bila K. O., 2020. – P. 145–155. – Available at: http://confcontact.com/2020-kolektyvna_monographiya/kolektyvna_monographiya_2020_maket.pdf

3. Gorokhova T. The development of socially responsible marketing as a consequent effect of the socio-economic transformation in the society. *Public Security and Public Order*. – 2020. – Vol. 24. – P. 448-457. – Available at: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsyt/article/view/5559>

4. Synchronuk A.A., Kornecykij A.O., Ghoncharova M.A., Nazaruk V.Ja., Ghusak N.Je., Tumanova A.A. (2017). *Socialjne pidpriyemnyctvo: vid ideji do suspilnykh zmin [Social entrepreneurship: from idea to social change]*. Kyjiv : TOV «PIDPRYJEMSTVO «VI EN EJ». (in Ukrainian)

5. Fljunt S. (2019). Alina Bocharnikova: Socialjni pidpriyemci pracjujut z cilym svitom [Alina Bocharnikova: Social entrepreneurs work with the whole world]. *Ukrainian interest [Ukrainian interest] (electronic journal)*. 11 ljutogho. Available at: <https://uain.press/economics/alina-bocharnikova-sotsialni-pidpriyemtsi-pratsyuyut-z-usim-svitom-993962>

6. Dobrova N.V. (2015). *Socialjne pidpriyemnyctvo [Social entrepreneurship]*. *Ekonomichni innovaciji [Economic innovations]*, Vol. 59. 112–117 pp. Available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4298/1/pdf>

7. Chabaraj Gh. (2018). *Pidpriyemci j supersyla. Jak v Ukraini rozvyvajetsja socialnyj biznes [Entrepreneurs and superstition. How social business is developing in Ukraine]*. *Tyzhdenj.ua [Week.ua]*. 16 sichnja. Available at: <https://tyzhden.ua/Economics/207751>

8. Ghulevsjka-Chernysh A. (2018). *Socialjne pidpriyemnyctvo vje actyvno rozvyvajetsja y bjljshhij chastyjni krajin svjity. Chji je perspektyvy y tcjij sferji dlya Ukrainy? [Social entrepreneurship is already actively developing in most countries of the world. Are there prospects in this area for Ukraine?]*. *Dzerkalo tyzhnja [Mirror of the week]* 20 grudnja. Available at: <https://zn.ua/ukr/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-kudi-ruhayutsya-svit-i-ukrayina-333573.html>

9. Ghulevsjka-Chernysh A. (2018). *Socialjne pidpriyemnyctvo: jevropejskiy zlit vs ukrajinskiy realizm [Social entrepreneurship: European take-off vs Ukrainian realism]*. *Dzerkalo tyzhnja [Mirror of the week]*. 16 bereznja. Available at: <https://dt.ua/SOCIUM/socialne-pidpriyemnictvo-yevropeyskiy-zlit-vs-ukrayinskiy-realizm-272250.html>

10. Olesya Bohdan. *Socialjne pidpriyemnyctvo y vojennyj chas: jak pratsjuje SILab Ukraine. [Social entrepreneurship in wartime: how SILab Ukraine works]*. *Mediа velykyh istorijy [Big Story Media]*. 13 lypnja. Available at: <https://media.zagoriv.foundation/velyka-istoriya/soczialne-pidpriyemnyctvo-u-voyennyj-chas-yak-praczuuye-silab-ukraine/>

11. Artem Kornetskiy. *Vijna jak katalizator socialnogo pidpriyemnyctva [War as a catalyst for social entrepreneurship]*. LvBS UCU Business School. 7 chervnja. Available at: <https://lvbs.com.ua/news/vijna-yak-katalizator-sotsialnogo-pidpriyemnytstva-artem-kornetskiy-vykkladach-lvbs/>